

## IN MEMORIAM PAVLA TICHÉHO (1936 - 1994)

26. októbra 1994 nás navždy opustil jeden zo zahraničných členov redakčnej rady *Organonu F*, profesor novozélandskej University of Otago v Dunedine, český logik a filozof PAVEL TICHÝ. Jeho náhly, vonkoncom neočakávaný odchod smutne zasiahol nielen širšiu zahraničnú a domácu obec logikov a analytických filozofov, ale aj jeho najbližších a priateľov. Česká i svetová logika a analytická filozofia stráca v ňom jedného z najoriginálnejších a najpodnetnejších autorov sedemdesiatych a osemdesiatych rokov tohto storočia. Zanechal dielo, ktoré nielenže nezaostáva za prínosom najvýznamnejších predstaviteľov modernej filozofickej logiky (medzi ktorými sú také osobnosti ako S. Kripke, R. Montague, J. Hintikka, M.J. Cresswell, D. Lewis a iní), ale v nejednom ohľade ho i prekonáva. Platí to najmä o tej časti jeho teoretického odkazu, ktorá vznikala v poslednom štvrtstoročí jeho tvorivej aktivity, strávenom v emigrácii na Novom Zélande. Po B. Bolzanovi je P. Tichý azda druhým najznámejším českým logikom v zahraničí a v dejinách českej logiky, ktorú ovplyvňoval i počas emigrácie, nepochybne zaujme jedno z najpoprednejších miest.

Publikovať začal v šesťdesiatych rokoch. V tomto období okrem niekoľkých pozoruhodných štúdií, z ktorých treba spomenúť aspoň stať *Intension in Terms of Turing Machines* (*Studia logica* 24, 1969, 7-21), vydal aj dva učebné texty, a to v rekordne krátkom čase napísanú pomôcku *Logika* (Praha 1964) pre študentov pedagogických fakúlt a náročné skriptá *Logická stavba vedeckého jazyka* (Praha 1968), ktoré mali všetky kvality vynikajúco napísanej, pôvodnej monografie. P. Tichý v nich podáva svojsky spracovaný výklad syntaxe a sémantiky jazyka jednoduchej teórie typov. Treba však podotknúť, že jeho úvahy tu iba na niekoľkých miestach presahujú rámec klasickej extenzionálnej logiky a jej sémantiky.

Začiatkom sedemdesiatych rokov sa začína systematicky zaoberať problémami rodiacej sa intenzionálnej logiky. Náčrt vlastného prístupu k intenzionálnej analýze jazyka predkladá už r.1971 v stati *An Approach to Intensional Analysis* (*Noûs* V, 1971, N.3, 273-297). Pre potreby tejto analýzy konštruuje osobitný jazyk, ktorý získal obohatením jazyka Churchovej teórie typov o premenné možných svetov. Už v tejto stati formuluje požiadavku transparentnosti jazyka logiky, používaného pri logickom rozbere výrazov prirodzeného jazyka, a presadzuje metódu intenzionalizácie sémantickej interpretácie týchto výrazov. Kým vo Fregeho sémantike výraz označuje svoj bežný zmysel iba v kontextoch, ktoré sa vyskytujú v dosahu intenzionálnych a hyperintenzionálnych operátorov, u P. Tichého denotuje intenziu aj v kontextoch bez nich. Naznačený prístup v nasledujúcich rokoch mierne modifikuje, prehľbuje a technicky zdokonaľuje. V tomto období uverejňuje aj častejšie citovanú stať *On De Dicto Modalities in Quantified S5* (*Journal of Philosophical Logic* 2, 1973, 387-392), v ktorej okrem iného predkladá sémantickú interpretáciu dichotómie

*de re - de dicto*. Túto interpretáciu potom využíva v dôkaze vety, že formuly *de re* nie sú v kvantifikovanom modálnom systéme S5 eliminovateľné. Problémom spätým s dichotómiou *de re - de dicto* venoval veľkú pozornosť aj vo svojich ďalších prácach, z ktorých treba spomenúť aspoň veľmi prístupne napísaný článok *De Dicto and De Re* (*Philosophia* 8, 1978, No. 1, 1-16).

Roku 1973 začína pracovať na obsiahlej monografii **Introduction to Intensional Logic** (jeden z jej variantov má 718 rukopisných strán), ktorú dokončil r.1976. V tejto práci, ktorá pre nedostatok pochopenia a pomalosť istého holandského vydavateľstva napokon vôbec nevyšla, P. Tichý predložil jeden z najpozoruhodnejších systémov atemporálnej intenzionálnej logiky, ktoré vznikli v 70-tych rokoch. Myslím, že ani jeden z ostatných autorov zaoberajúcich sa touto logikou, z ktorých treba spomenúť aspoň R. Montaguea, M.J. Cresswella či D. Lewisa, nerozpracoval svoj systém do takej hĺbky a šírky. Bola to vlastne prvá verzia Tichého transparentnej intenzionálnej logiky (známej pod skratkou TIL), ktorá vznikla po výraznej modifikácii jazyka načrtnutého v spomenutej stati z r.1971 a po obohatení jeho logiky o niekoľko nových prvkov: k Churchovým jednoargumentovým funkciám pribudli viacargumentové a k totálnym aj parciálne. Významnú rolu v nej zohráva pojem konštrukcie - exaktne definovaného pendantu k Fregeho pojmu zmyslu.

Konštrukcie sú štruktúrované abstraktné útvary zložené presne určenými spôsobmi z objektov, akými sú napr. individua, pravdivostné hodnoty, možné svety, časové okamihy alebo funkcie, a z premených, ktoré v tomto prípade nie sú jazykovými výrazmi, ale abstraktnými reprezentantmi ľubovoľných objektov určitého typu. Objekty (čiže aj funkcie) a premenné sú takisto konštrukcie, ale jednoduché, mohli by sme tiež povedať, že ich štruktúrovanosť je nulová. Konštrukcie sa delia na vlastné, ktoré niečo konštruujú a nevlastné, ktoré nič nekonštruujú (ak sa v nich vyskytujú premenné, tak skutočnosť, či niečo a čo konštruujú, závisí od ohodnotenia premenných).

Okrem objektov, ktoré konštruujú seba, a premenných, ktoré v závislosti od ohodnotenia premenných konštruujú objekt priradený im príslušným ohodnotením, konštrukciami sú napr. aj útvary zložené z nejakej funkcie  $F$  a objektov  $X_1, X_2, \dots, X_n$  určitého typu, útvary, v ktorých sa funkcia  $F$  aplikuje na postupnosť argumentov  $X_1, X_2, \dots, X_n$ . Ľubovoľnú konštrukciu tohto druhu P. Tichý vtedy nazýval aplikáciou funkcie  $F$  na postupnosť  $X_1, X_2, \dots, X_n$  a označoval ju znakom  $[FX_1X_2\dots X_n]$ . Ak funkcia  $F$  je definovaná na postupnosti objektov  $X_1, X_2, \dots, X_n$ , tak konštrukcia  $[FX_1X_2\dots X_n]$  konštruuje objekt, ktorý  $F$  priraduje postupnosti  $X_1, X_2, \dots, X_n$ . Ak  $F$  je parciálna funkcia, ktorá nie je na tejto postupnosti definovaná, tak  $[FX_1X_2\dots X_n]$  je nevlastná, čiže nič nekonštruuje. Vlastnými konštrukciami sú napr. funkcie  $+$ ,  $:$ , čísla 8, 2, 0 (ktoré v uvedenom poradí konštruujú  $+$ ,  $:$ , 8, 2, 0) a aplikácie  $[+ 8 2]$   $[: 8 2]$ , z ktorých prvá konštruuje číslo 10 a druhá 4, nevlastná je napr. konštrukcia  $[: 8 0]$ . Treba zdôrazniť, že výraz  $[FX_1X_2\dots X_n]$  neoznačuje konštruovaný objekt ani jazykový výraz, ale abstraktnú zloženinu, konštrukciu zloženú z  $F, X_1, X_2, \dots, X_n$  a že jej zložkami môžu byť nielen funkcie a nefunkcionálne objekty, ale aj zložené konštruk-

cie, ktoré konštruujú objekty  $F, X_1, X_2, \dots, X_n$ . Presná definícia pojmu konštrukcie je induktívna.

Další a zároveň posledný druh konštrukcií, ktoré P. Tichý zavádza vo svojom **Introduction to Intensional Logic** tvoria tzv. uzávery (closures) - sú to zložené konštrukcie, ktoré konštruujú funkcie (v ich zápise sa uplatňuje Churchov lambda operátor). Podrobnejšie sa tu nimi zaoberať nemôžeme. Svoju logiku P. Tichý buduje ako gentzenovský systém sekvencií, ktoré sú vlastne logickými tvrdeniami o konštrukciách, o tom, čo isté konštrukcie - za určitých podmienok - konštruujú, alebo o tom, že sú nevlastné. Tichého logika je dvojhodnotová, ale pripúšťa výroky, ktoré nemajú nijakú pravdivostnú hodnotu (napr. " $8:0 = 2$ " alebo "Súčasný francúzsky kráľ je plešatý"), čo si vynútila najmä skutočnosť, že sa v nej okrem totálnych funkcií berú do úvahy aj parciálne. Výrokové spojky sa v nej definujú obdobne ako v klasickej logike, ale ak niektorý z argumentov spojky je bez pravdivostnej hodnoty, nemá ju ani celý výrok. Tichého spojky denotujú funkcie, ktoré možno získať z funkcií Bočvarovej logiky, keď jeho tretiu pravdivostnú hodnotu (nezmysel) nahradíme nedefinovanosťou.

Konštrukcie, ktoré vyjadrujeme jazykovými výrazmi, P. Tichý nazýval lingvistickými konštrukciami. Každý uzavretý jazykový výraz (bez voľných premenných) vyjadruje nejakú lingvistickú konštrukciu a denotuje objekt, konštruovaný touto konštrukciou. Na báze tejto sémantiky a naznačenej logiky P. Tichý vo svojej monografii analyzoval všetky druhy a typy výrazov, ktorými sa súdobá logika zaoberala - od jednoduchých výrokov a ich zložiek až po výroky, v ktorých sa vyskytujú výrokové spojky, kvantifikátory a intenzionálne i hyperintenzionálne operátory (vrátane kauzálnych a kontrafaktuálnych výrokov).

Nevýhodou systému, ktorý rozvinul v tejto monografii, bola jeho atemporálnosť - abstrahovalo sa v ňom od času a zmien v možných svetoch (ale podobne postupovala väčšina autorov). Možný svet tu predstavuje iba statické rozloženie vlastností a vzťahov na objekty, je to svet, v ktorom sa nič nemení.

V rokoch 1977-80 P. Tichý rozvíja temporálnu verziu svojej intenzionálnej logiky. Do pôvodného systému zavádza časové premenné s príslušným oborom premennosti (utvárajú ho časové okamihy reprezentované reálnymi číslami) a svoju pozornosť koncentruje na logickú analýzu viet, ktoré možno adekvátne analyzovať len v temporálnom systéme. Už r.1978 uverejňuje štúdiu *A New Theory of Subjunctive Conditionals* (**Synthese** 37, 1978, 433-457), venovanú rozboru kontrafaktuálnych výrokov na báze temporálnej logiky. Neskôr svoju teóriu týchto výrokov čiastočne modifikuje (v stati *Subjunctive Conditionals: Two Parameters vs. Three*, **Philosophical Studies** 45, 1984, 147-179). Tri kľúčové štúdie z temporálnej intenzionálnej logiky vychádzajú r.1980.

V prvej z nich, v stati *The Transiency of Truth* (**Theoria** XLVI, 1980, 167-182) načrtáva temporálnu teóriu pravdy, podľa ktorej pravdivostná hodnota výrokov závisí od času (čo nevyklučuje existenciu viet, ktoré majú v každom možnom svete v každom okamihu tú istú hodnotu). Kritizuje v nej Russellovu nečasovú teóriu pravdy

i pokusy zachrániť ju pomocou indexovej interpretácie niektorých zložiek výrokov. Štúdie *The Logic of Temporal Discourse* (*Linguistics and Philosophy* 3, 1980, 343-369) a *The Semantics of Episodic Verbs* (*Theoretical Linguistics* 7, 1980, 263-296) sú brilantnými ukážkami uplatnenia Tichého TIL-ky pri logicko-sémantickej analýze časov anglického jazyka (minulého, predminulého a budúceho) a pri sémantickej explikácii pojmu slovesa, vidu a priebehového času.

S týmito štúdiami úzko súvisí aj polemicky ladená stať *Do We Need Interval Semantics?* (*Linguistics and Philosophy* 8, 1985, 263-282). Poukazuje v nej na nedostatky intervalovej intenzionálnej sémantiky, ktorá nahradila okamihy časovými intervalmi a so zreteľom na to definovala logický priestor jazyka ako množinu všetkých dvojíc  $\langle w, i \rangle$  zložených z ľubovoľného možného sveta  $w$  a časového intervalu  $i$ . Podľa P. Tichého táto zdanlivo nepatrná zmena v chápaní logického priestoru vedie k sémantike, ktorá sa dostáva do príkeho rozporu s niektorými základnými sémantickými intuíciami. Výsledky získané analýzou časových viet poslúžili Tichému aj pri rozbere viet o činnosti, slobode a zodpovednosti konajúcich individuí, napr. v štúdiu *The Logic of Freedom and Responsibility* (*Studia logica* XLI, 1982, 227-248), ktorú napísal spolu so svojim žiakom G. Oddiem. V tom istom roku uverejnil v poľskom časopise *Reports on Mathematical Logic* (No. 14, 1982, 59-72) článok *Foundations of Partial Type Theory*, v ktorom sa zaoberá základnými otázkami výstavby parciálnej teórie typov, teda teórie, ktorá okrem totálnych berie do úvahy aj parciálne funkcie.

Do povedomia odbornej verejnosti na Západe sa P. Tichý dostal najmä svojimi kritickými článkami, v ktorých odhaľoval slabiny koncepcií renomovaných autorov. Cez prizmu vlastného logického systému videl v nich trhliny, ktoré pozorosti ich autorov unikali. Medzi tieto články možno zaradiť aj spomenutú stať o intervalovej sémantike. Ale svoju činnosť na tomto poli začal oveľa skôr. Už r.1972 uverejňuje stať *Plantinga on Essence: A Few Questions* (*The Philosophical Review* LXXXI, 1972, No.1, 82-93), v ktorej analyzuje a kritizuje esencializmus známeho amerického filozofa A. Plantingu a jeho chápanie niektorých základných pojmov intenzionálnej sémantiky. V ohnisku jeho kritiky sa ocitla Goodmanova i Putnamova explikácia výrazu "about" a indexová interpretácia "skutočného sveta", ktorú predložil D. Lewis (všetky rozoberá v stati *What Do We Talk About*, ktorá vyšla vo *Philosophy of Science* 42, 1975, No. 1, 80-93), ďalej Stalnakerova a Lewisova analýza kontrafaktálnych výrokov (*A Counterexample to the Stalnaker-Lewis Analysis of Counterfactuals*, *Philosophical Studies* 29, 1976, 271-273), Kripkeho esencializmus a jeho teória nevyhnutných aposteriórnych výrokov (*Kripke on Necessity A Posteriori*, *Philosophical Studies* 43, 1983, 225-241) a Putnamova teória referencie, ktorú kritizuje na pozadí analýzy jedného Putnamovho argumentu uvedeného v jeho knihe *Reason, Truth, and History* (v článku *Putnam on Brains in a Vat*, *Philosophia* 16, 1986, No. 2, 137-146). Logickými nedostatkami Montagueovej intenzionálnej logiky sa zaoberá v stati *Two Kinds of Intensional Logic* (*Epistemologia* 1, 1978, 143-164), v ktorej skúma základy tejto logiky. Jeho rozbor Montagueovej logiky patrí nepochybne k najprenikavejším. V článku *Merrill on What a Sentence says* (*Philosophical*

*Studies* 37, 1980, 197-200), ktorý je reakciou na Merrillovu kritiku Tichého teórie referencie, vyvracia Merrillove argumenty zamerané na obhajobu extenzionálnej interpretácie viet a poukazuje na slabiny extenzionalizmu.

Azda najviac uznania sa mu dostalo za pohotovú kritiku Popperovej explikácie pojmu verisimilitude (*On Popper's Definitions of Verisimilitude*, **British Journal for the Philosophy of Science** 25, 1974, 155-160), po ktorej nasledovala polemická výmena názorov s viacerými autormi (vrátane Poppera) a náčrt vlastnej koncepcie v dvoch štúdiách (*Verisimilitude Redefined*, **British Journal for the Philosophy of Science** 27, 1976, 25-42 a *Verisimilitude Revisited*, **Synthese** 38, 1978, 175-196). Tichého žiak G. Oddie napísal neskôr o verisimilitude (pravdeblížkosti?) celú monografiu.

Vo svojej stati *Questions, Answers, and Logic* (**American Philosophical Quarterly** 15, 1978, No. 4, 275-284), ktorú venoval logickému rozboru otázok a odpovedí (mimočodom, jedinej na túto tému), prišiel s celkom novým pohľadom na celý rad problémov interogatívnej logiky. Napísal aj štúdiu *Existence and God* (**The Journal of Philosophy** LXXVI, 1979, No. 8, 403-420), v ktorej na báze svojej TIL analyzuje Anzelmove dôkazy existencie Boha a Descartesov dôkaz. Jeden z Anzelmových dôkazov, uvedený v II. kapitole jeho práce *Proslogion*, pokladá za veľmi nejasný, ale druhý, zaradený do nasledujúcej kapitoly, hodnotí oveľa vyššie ako Descartesov dôkaz, v ktorom nachádza dve chyby. Po rekonštrukcii druhého Anzelmovo dôkazu v TIL P. Tichý prichádza k záveru, že tento dôkaz je formálne-logicky korektný, ale jedna z jeho premís je nepravdivá, z čoho vyplýva, že záver Anzelmovo argumentu o existencii Boha môže byť práve tak pravdivý, ako nepravdivý.

V druhej polovici 80-tych rokov sa P. Tichý sústredil najmä na prípravu svojej monografie, ktorá vyšla r.1988. Zo statí, ktoré v tomto období uverejnil, treba spomenúť aspoň prácu *Indiscernibility of Identicals* (**Studia logica** XLV, 1986, No. 3, 251-273), ďalej štúdiu *Constructions* (**Philosophy of Science** 53, 1986, No. 4, 514-534) a stať *Frege and the Case of the Missing Sense* (**Grazer philosophische Studien** 27, 1986, 27-47). V prvej z týchto štúdií ukazuje, ako možno v TIL analyzovať vety s intenzionálnymi a hyperintenzionálnymi operátormi bez toho, že by sme museli (ako G. Frege) interpretovať deskripcie ako referenčne mnohoznačné výrazy, alebo ich degradovať na výrazy bez samostatného významu a referenta (ako B. Russell). V štúdiu *Constructions* sa zaoberá sémantikou matematických a logických výrazov. Obhajuje v nej názor, že koherentná sémantická interpretácia matematických a logických forml musí vychádzať z predpokladu, že tieto formuly sú menami konštrukcií (v jeho zmysle). Tretia stať signalizuje hlbší záujem o Fregeho dielo, ktorý napokon vyústí do napísania monografie. V tejto stati sa sústreďuje na dva problémy: prvý súvisí s nejasnosťami, ktorými je opradené Fregeho chápanie tzv. nepriameho zmyslu a druhý s priradením zmyslu vetám, v ktorých sa vyskytujú indexové výrazy.

Jedinú knižnú monografiu, uverejnenú na Západe, vydáva r.1988 v západonemeckom vydavateľstve Walter de Gruyter. Jej titul **The Foundations of Frege's**

**Logic** nie je celkom výstižný - vzbudzuje klamný dojem, že ide o jednu z kníh o Fregeho diele, najmä o jeho logike (do r.1988 ich bolo na svete - aspoň podľa mojich znalostí - najmenej päť). Jej tematický záber je v skutočnosti oveľa širší: okrem výkladu vlastnej logiky a sémantiky, ktorý v tejto monografii prevláda, a podrobného rozboru Fregeho teoretického odkazu, nemálo miesta v nej zaberajú skúmania zamerané na koncepcie B. Russella a A. Churcha. Pod skalpelom jeho analýzy a zvyčajne aj kritiky sa ocitli i niektoré názory R. Carnapa, S.C. Kleeneho, W.V.O. Quina, M. Dummetta, R. Montaguea, K. Fina a iných. Titulom svojej knihy chcel dať pravdepodobne najavo svoj príklon k duchu a filozofii Fregeho diela, prinajmenej k jeho platonizmu a odmietaniu hilbertovského formalizmu v logike, a možno aj naznačiť, že napriek nezanedbateľným odlišnostiam svoju logiku a sémantiku pokladá za rozvinutú tie niektorých Fregeho ideí a zámerov.

Tichého monografia je jednou z najpozoruhodnejších a najoriginálnejších prác z filozofickej - v tomto prípade intenzionálnej - logiky a sémantiky, ktoré v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch vôbec vyšli. Je priam neveriteľné, koľko originálnych myšlienok, prenikavých postrehov a subtilných pojmových analýz dokázal vtesnať do necelých 300 strán textu. Jeho logika nadobúda v nej novú, tentoraz už definitívnu podobu. Zložené konštrukcie, vystupujúce v predchádzajúcich dvoch verziách jeho intenzionálnej logiky (v atemporálnej a temporálnej) nanajvýš ako číre zmysly jazykových výrazov, povyšuje na plnoprávne objekty s patričným typovým zaradením, ktoré sa predtým vzťahovalo iba na jednoduché konštrukcie, čiže na objekty a premenné. Zložené konštrukcie neboli pôvodne objektmi, ktoré sa mohli stať predmetom referencie. Postoje ku konštrukciám zavádza až v spomenutej stati *Indiscernibility of Identicals* z r. 1986, ale zložené konštrukcie ani v nej ešte nie sú objektmi ontickej oblasti jazyka - zastupujú ich Gödelove čísla konštrukcií a postoje k nim sa explikujú ako postoje k týmto číslam.

Aby mohol konštrukcie začleniť do tejto oblasti, musel mierne modifikovať ich pôvodné vymedzenie a tesný rámec jednoduchej teórie typov primerane rozšíriť. Výsledkom bol prirodzene systém, ktorý sa podstatne viac podobá Russellovej rozvetvenej teórii typov než Fregeho logike. Russellova teória, ktorá bola pre isté nedostatky terčom kritiky viacerých autorov, sa v Tichého monografii dožila náležitého spresnenia a zaujímavej renesancie, ktorú sotva ešte niekto očakával. V tejto súvislosti treba spomenúť, že predpokladom modifikovaného určenia súboru všetkých konštrukcií bolo originálne a v dejinách logiky celkom nové, objektuálne chápanie premenných ako istých konštrukcií, ktoré konštruujú nejaké objekty (v závislosti od ich ohodnotenia).

Naznačený systém intenzionálnej logiky mu poskytol úplne nové analytické prostriedky na skúmanie Fregeho logiky, sémantiky a niektorých názorov B. Russella, A. Churcha a iných, v monografii menej sledovaných autorov. Umožnil mu vrhnúť na Fregeho dielo celkom iné svetlo, ostrejšie vidieť jeho prednosti i nedostatky a lepšie pochopiť Fregeho omyly. To isté platí o Tichého analýze a kritike Russellových a Churchových názorov.

Pôvodnú sémantiku, v ktorej jazykový výraz vyjadroval nejakú lingvistickú konštrukciu a denotoval objekt, ktorý vyjadrená konštrukcia konštruuje, výrazne zjednodušil: fregeovský vzťah vyjadrenia zo sémantiky vylúčil ako zbytočný a ponechal v nej iba novým spôsobom pochopenú referenciu či denotáciu. Výrazy sa v nej vzťahujú, referujú výlučne na konštrukcie, či už jednoduché alebo zložené, ktoré pôvodne iba vyjadrovali (to je isté zjednodušenie, lebo predchádzajúci pojem konštrukcie P. Tichý modifikoval, ale v danom kontexte nevyhnutné). Pritom konštrukcie nie sú len referentmi výrazov, ale aj ich významami, to znamená, že v tejto sémantike výrazy referujú na svoje vlastné významy a svojou logickou skladbou priam izomorfne zobrazujú svoj význam. Ako vidno, nielen logika, ktorú Tichý vo svojej monografii rozpracoval a uplatnil, ale aj jeho sémantika je skôr russellovská než fregeovská.

V naznačenej logike a sémantike P. Tichý dokázal vyriešiť celý rad neľahkých problémov. Exaktne odlíšil a explikoval intenzionálne a hyperintenzionálne operátory a ukázal, ako sa v jeho systéme možno vyhnúť známym antinómiám bez toho, že by sme museli prijať známu hierarchizáciu jazykov na jazyk, metajazyk, metametajazyk atď. V istom zmysle zavrhol aj všeobecne uznávané členenie na matematiku a metamatematiku. Veľmi presvedčivej kritike podrobil formálnu axiomatiku. Pri analýze konštrukčných postojov upozornil na hranice výstavby logického priestoru jazyka a medzi pomenovateľnosti entít v ňom. Navrhol aj veľmi originálne riešenie problému referencie na fiktívne predmety a už nežijúce historické osobnosti. V tomto vyratúvaní čiastkových výsledkov obsiahnutých v Tichého monografii by sme mohli ešte dlho pokračovať, pretože to je kniha, ktorá doslova oplýva rozmanitými námetmi, originálnymi nápadmi a postrehmi. V jednej črte sa nedajú vyčerpať ani len vymenovať.

Po dokončení zelenej knižky, ako niekedy nazýval svoju monografiu o Frege pre farbu jej plátennej väzby, P. Tichý začal pracovať na veľmi veľkoryso koncipovanom diele, v ktorom chcel poslednú verziu svojej intenzionálnej logiky a jej sémantiky uplatniť v širokej oblasti analýzy prirodzeného jazyka. Žiaľ, toto dielo zostalo torzom, ktoré sotva niekto dokončí. Na jar a v lete posledného roku života sa intenzívne zaoberal aj problematikou jednoduchého a zloženého, komplexného. Chcel zdôvodniť tézu, že všetky komplexy sú konštrukcie v jeho zmysle.

Roku 1992 strávil celý druhý polrok v Česko-Slovensku, najmä na rodnej Morave a v Prahe. Počas tohto pobytu dva razy navštívil aj Bratislavu, kde mal 22. septembra v budove Matematicko-fyzikálnej fakulty UK prednášku na tému *The Scandal of Linguistics* (vyšla v časopise **From the Logical Point of View** 1, 1992, 70-80) a 27. októbra na FÚ SAV prednášku, ktorá bola pod titulom *Sinn and Bedeutung* Reconsidered tiež uverejnená v časopise **From the Logical Point of View** 1, 1992, 1-10.

P. Tichý zanechal po sebe dielo, v ktorom sa nevšedná originalnosť snúbi s minucióznou precíznosťou, mimoriadna myšlienková hĺbka s krištáľovo čistou



logickou priezračnosťou. Jeho práce sú ozajstné klenoty logickej literatúry, vzorové ukážky prenikavej logickej analýzy a ťažko spochybniteľnej argumentácie. Nepatril k logikom, ktorí svoje poslanie vidia v rozvíjaní všeobecne uznávaných paradigiem, v cizelovaní ich detailov a riešení hlavolamov, i keď nesporne mal všetky predpoklady byť v tomto smere veľmi úspešný. Na to bol príliš originálny a tvorivý. Patril skôr k nepočetnej menšine autorov, ktorí majú odvahu čeliť hlboko zakoreneným predsudkom a vžitú paradigmu dokážu nielen spochybniť, ale aj nahradiť novou, efektívnejšou. Pritom sa napájal z tých najlepších a najhlbších prameňov modernej logiky, ku ktorým ho neprivedol záujem o jej históriu, ale jeho vlastné skúmania a ich výsledky. Vytvoril a rozpracoval koncepciu, ktorá sa vymykala z rámca bežných predstáv o logike, jazyku a jeho sémantike a hoci bol uznávaným autorom a podistým aj obávaným kritikom, to, čo pokladal za svoj najvlastnejší prínos, nenašlo v anglosaskom svete takú odozvu, akú azda očakával a akú si to nepochybne aj zaslúžilo. Novosť a originálnosť niektorých jeho myšlienok musela naraziť na bariéru nepochopenia, založeného na paradigmách, ktoré boli pre Tichého už iba čírymi predsudkami. Preto sa ocitol v pozícii, ktorá v mnohom pripomína niekdajšie postavenie G. Fregeho v Nemecku - bol rešpektovaným, ale nedostatočne chápaným a neadekvátne hodnoteným autorom. Jedinečné dielo P. Tichého na primerané ocenenie a zaslúžený ohlas v anglosaskej intenzionálnej logike a analytickej filozofii ešte len čaká. Nepochybujem o tom, že podobne ako kedysi Fregeho dielo, sa ho aj dočká.

*Pavel Cmorej*